

Denk aan mij

FRANCES LIARDET

DENK
AAN MIJ

Vertaald door Mariella Duindam

Nieuw Amsterdam

De vertaalster ontving voor deze vertaling een projectsubsidie van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Oorspronkelijke titel *Think of Me*.

4th Estate, imprint van HarperCollins *Publishers*, Londen

© 2022 Frances Liardet

© 2022 Nederlandse vertaling Mariella Duindam / Nieuw Amsterdam

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp bij Barbara

Omslagbeeld © Magdalena Russocka / Trevillion Images

Foto auteur © Robert Heath

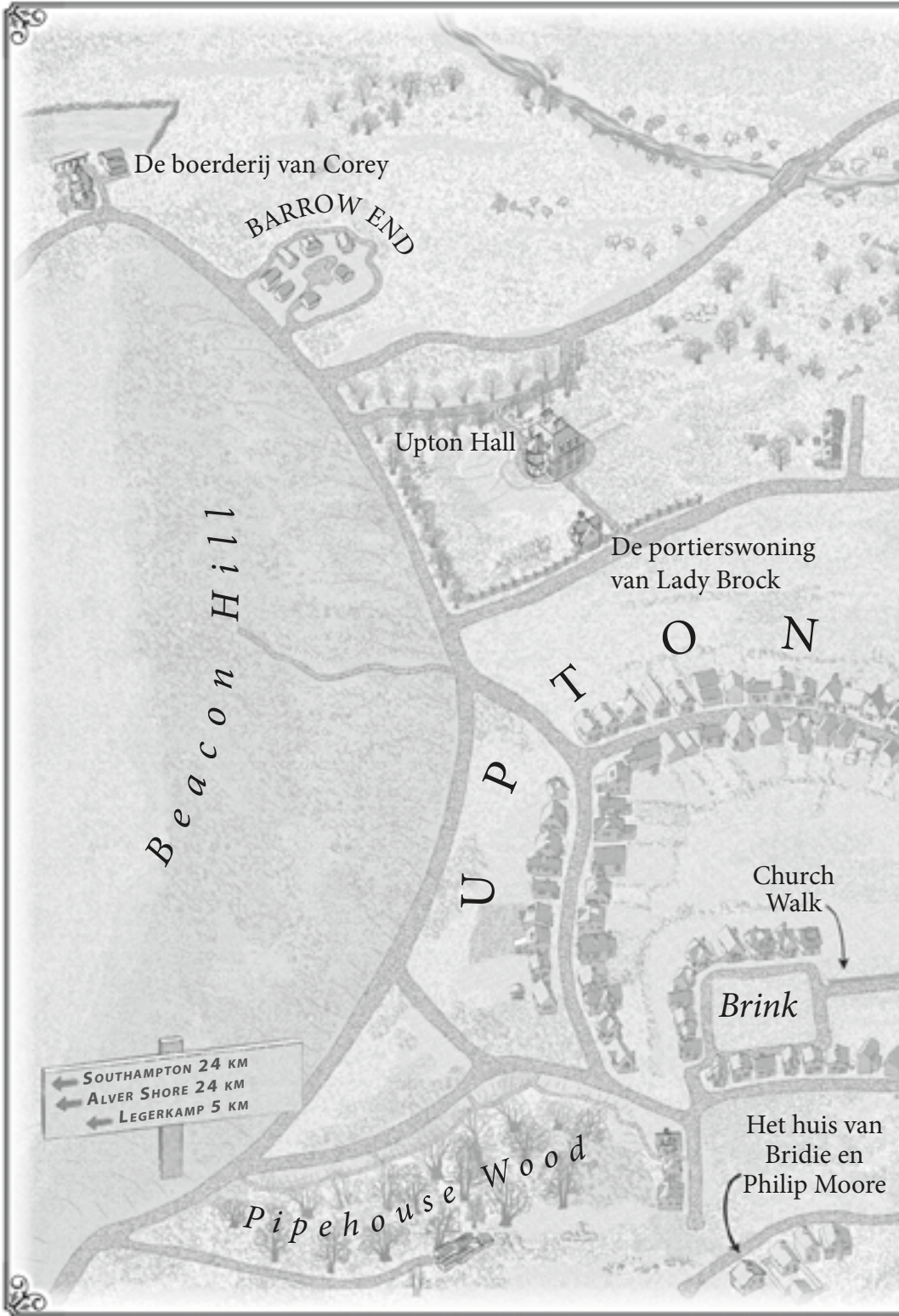
NUR 302

ISBN 978 90 468 2937 0

www.nieuwamsterdam.nl

Voor Pippa en haar liefhebbende familie

De boerderij van Corey

BARROW END

Upton Hall

De portierswoning
van Lady Brock

Beacon Hill

U P T O N

Church Walk

Brink

← SOUTHAMPTON 24 KM
← ALVER SHORE 24 KM
← LEGERKAMP 5 KM

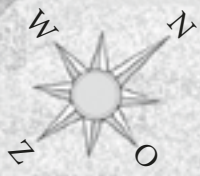
Het huis van
Bridie en
Philip Moore

Pipehouse Wood

*De gemeente
Upton en
Barrow End*

Ellens huis

De watermolen

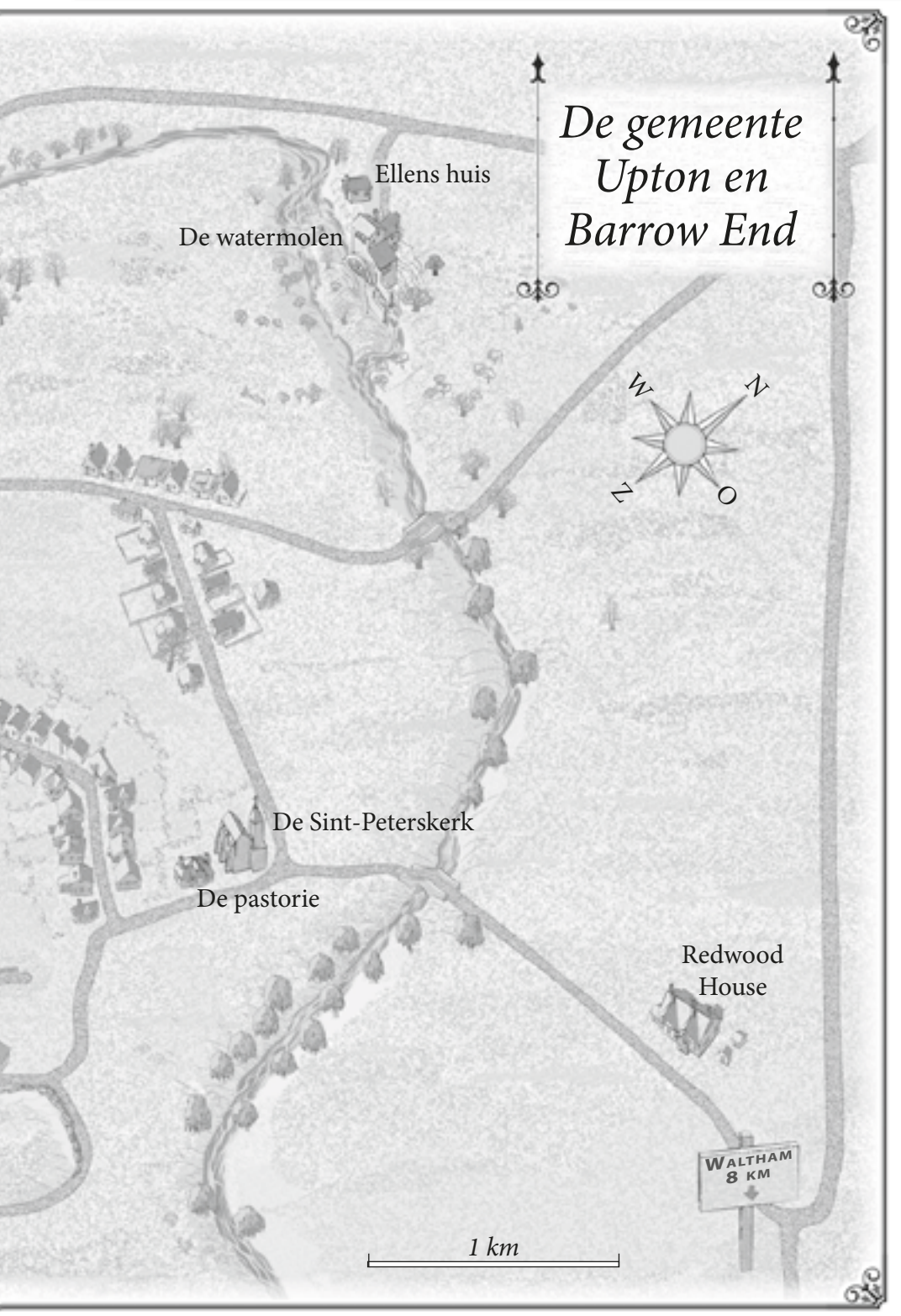
De Sint-Peterskerk

De pastorie

Redwood
House

WALTHAM
8 KM
↓

1 km

PROLOOG

April 1943, Tunesië

De ochtend gloort en het legerkamp is wakker. Gerammel van pannen in het kookhuis; uit de rijen tenten klinkt gemompel en gekreun. Dichtbij kraken schoenen over het grind. Geen van deze geluiden verbreekt de oneindige stilte van de woestijn.

Twee lange schaduwen strekken zich uit over de grond. De eerste is mijn Hurricane-gevechtsvliegtuig – onbeweeglijk als een havik. De tweede, die met slungelige passen nadert, ben ikzelf. Een gehelmde, geharnaste gestalte, vierentwintig jaar oud, verliefd.

De cockpit van een Hurricane is een houten hok dat zich vlak achter de brandstoftank bevindt. Er is een brandschot, maar dat staat tussen de brandstoftank en de motor, niet tussen de brandstoftank en de piloot. Vanwege dit en vele andere gevaren zeg ik dagelijks een gebed voordat ik de motor start. ‘Lieve God, wilt U mij, James Acton, alstublieft sparen, zodat ik terug kan naar Egypte om met Yvette Haddad te trouwen?’

Ik gebruik bij God altijd onze volledige namen, zodat het Hem, te midden van die lawine aan gebeden die Hij tijdens deze oorlog elke ochtend wel zal krijgen, volkomen duidelijk is over wie ik het heb.

Yvette is klein van stuk, levendig en komt uit Alexandrië. Ze is toegewijd. Mooi. Moedig. Ik weet niet of ik lang genoeg in leven blijf om haar nog terug te zien.

Maar wat zullen we een prachtig leven krijgen als dat wel zo is.

‘Amen,’ zeg ik, terwijl het daverende gebulder van de motor mijn hart laat beven in mijn borst.

1

Juli 1974, Engeland

‘Dan rest mij nog één vraag, meneer Acton.’

De man die me heeft uitgehoord leunt voorover met zijn zware armen op zijn knieën; zijn vingers – met dikke bokserknokkels – zijn stevig met elkaar verstrengeld. Alsof elke hand de opdracht heeft gekregen te zorgen dat de andere geen kattenkwaad uithaalt.

‘Namelijk?’

‘Of u bezig bent gek te worden.’

Zijn tong lijkt wel te groot voor zijn mond; hij zwoegt van links naar rechts tijdens het spreken en in plaats van de woorden te vormen zit hij ze eerder in de weg. Een man met een mond vol flanel die zich toch duidelijk tracht uit te drukken. Als hij is uitgesproken hangt de tong over zijn ondertanden, net binnen zijn slappe onderlip. Zijn naam is Frobisher.

‘Gek te worden? Hoezo dat?’

Ik ben wat traag want nogal gebiologeerd door Frobisher – zijn spreekstijl en zijn logge ledematen. Het komt me voor dat deze man, ondanks zijn enigszins misleidende verschijning, een jarenlange ervaring heeft in het boven water krijgen van achtergehouden informatie. Die kan hij waarschijnlijk gewoon ruiken, als een douanehond.

‘Wat denkt u zelf?’ Frobisher grinnikt. ‘Verveling, man! Ga maar na, u bent piloot geweest bij de Royal Air Force. En krijgsgevangene.’

‘Maar dat is meer dan dertig jaar geleden!’ Ik kan mijn verbijstering niet verhullen. ‘Dat lijkt me nu toch weinig relevant.’

‘Het spijt me, maar daar ben ik het niet mee eens.’ Gnuivend leunt hij achterover in zijn stoel. ‘Ik heb zo veel mannen als u voorbij zien

komen. U behoort tot een hele generatie, allemaal ex-militairen die aan het einde van de oorlog priester wilden worden, en waarom? Om weer te kunnen vechten voor de goede zaak. Denk maar aan het seminarie – al dat koude water, die orde en tucht en dat strenge celibaat. Heeft wel wat weg van een militair trainingskamp, of niet?’

Daar heeft hij geen ongelijk in: op beide plekken speelden, in wisselende proporties, modderige veldlopen en gebeden een rol. Al waren de gebeden op het slagveld korter en intenser dan in de kerkenbanken.

‘Maar ik ben voor de oorlog al tot priester gewijd. En eind 1945 ben ik getrouwd.’

‘Ja, dat weet ik. Met een meisje dat u in Egypte had ontmoet, als ik het wel heb?’

Met zijn kraaloogjes neemt hij me op. Hij had die laatste vraag niet hoeven stellen; hij kent mijn hele dossier uit zijn hoofd, want dingen vanbuiten leren hoort bij ons vak, en dus probeert hij me nu gewoon uit de tent te lokken. Ik kan niets bedenken wat ik over Yvette zou willen zeggen. Niet nu, niet tegen hem.

‘Ja,’ antwoord ik. ‘Wijlen mijn vrouw kwam uit Alexandrië.’

Er volgt een beladen stilzwijgen, terwijl de instantkoffie afkoelt in de kopjes en de gemberkoekjes week worden in de klamme latezomerlucht. Vanachter het glas-in-loodraam doet een zwak zonnestraaltje zijn uiterste best om het kale hoofd van Frobisher te laten glimmen. Voor zover ik weet heeft de aartsdiaken zelfs niet met zijn ogen geknipperd.

‘Meneer Frobisher,’ zeg ik uiteindelijk. ‘Ik heb niets te verbergen.’

Hij trekt zijn lippen in een brede grijns. Ze hebben geen vorm, die lippen; ze zijn overal even dik en hebben geen kleur die ze onderscheidt van de rest van zijn gezicht. ‘Mijn beste man. Geen haar op mijn hoofd die daaraan dacht. Desondanks bent u nu hier en staat u op het punt de West Country te verlaten, nogal plotseling na een dienstverband van, wat zal het zijn, een dikke twintig jaar, precies op het moment dat al uw werk in uw huidige parochie vruchten begint af te werpen, en komt u hier naar Hampshire, naar Upton, dat ondanks de-’

‘Upton en Barrow End. Daar zijn ze heel precies in, volgens mij.’

‘En Barrow End’ – de grijns krijgt iets angstaanjagends – ‘een gemeenschap die, ondanks haar vele goede kanten, toch moeilijk als

uitdagend kan worden beschouwd. Althans, voor een man met uw ervaring. Terwijl u nog geen zestig bent.’ Hij leunt naar voren en neemt zijn bokshouding weer aan. ‘Is het een burn-out? Ik wil maar zeggen, van wat ik over Fulbrook heb gelezen – de bordjes GEEN MESSEN TOEGESTAAN bij de ingang van cafés, mijn hemel–’

‘Het zijn zelfs plaatjes van een mes met een kruis erdoorheen. Voor de ongeletterden.’

‘Nou, kijk eens aan. Dan zou ik het u moeilijk kunnen aanrekenen als u een slaperig dorpje uitkoos om fijn en onopvallend te kunnen instorten.’

‘Ik verzeker u dat ik geen volgende Blakemore ben.’

Charles Blakemore, de voormalige pastoor van Upton en Barrow End, was vier maanden geleden in het harnas ten onder gegaan, geveld door de waanzin. Hij is de reden dat we hier allemaal zijn – ikzelf en de andere kandidaten in de tweede ronde, die achter de indrukwekkende eiken deur zitten te wachten. Het is ons gelukt de horden te nemen, de sollicitatiebrief, de gesprekken met de commissie en het bezoek aan de parochie. Upton – en Barrow End – was precies wat ik ervan had gehoopt: een dorp met een aanpalend gehucht dat nog vóór Willem de Veroveraar op de krijtgrond was gevestigd, met niet bepaald uitbundige bewoners die na lange tijd eindelijk een zekere welvaart hadden verworven, en die me vriendelijk doch ietwat terughoudend de hand hadden geschud, iets waar ik alle begrip voor had. En nu hangt alles af van deze wonderlijke, onbehouwen man met zijn logge tong en zijn directe vragen. Ik kan onmogelijk in alle eerlijkheid beweren dat het er goed voor me uitziet.

‘Ga door, alstublieft.’ Frobisher klinkt plotseling kortaf. Misschien zit hij al met zijn hoofd bij de volgende kandidaat. Of bij zijn lunch.

‘Om u de waarheid te zeggen...’ Ik schraap mijn keel en doe een volgende poging. ‘Om u de waarheid te zeggen zijn het juist die omstandigheden die me aantrokken. De ziekte van meneer Blakemore heeft zich geleidelijk aan ontwikkeld, waardoor de parochie waarschijnlijk al een poosje stuurloos is. Ik zou de mensen graag weer op de rit helpen. Ze wat vrolijkheid en troost bieden. Raad geven. Tijdens mijn bezoek kreeg ik de indruk dat ik hun vertrouwen wel zou kunnen winnen.’

Frobisher heft zijn kin. Het aanzwellende zonlicht valt op het zwarte montuur van zijn bril. Met de moed der wanhoop ga ik door.

‘Ik ben nu tien jaar weduwnaar, meneer Frobisher. Mijn zoon studeert inmiddels aan de andere kant van het land. Ik heb meer dan twintig jaar in Fulbrook gewerkt, ze hebben daar een frisse wind nodig. En ik heb behoefte aan een nieuwe start.’

‘Aha!’ Zijn grote handen laten elkaar los en wrijven elk over een vlezige knie. ‘Nu komen we ergens.’

‘Waar dan?’

‘Het is allemaal goed en wel om uit te leggen wat u Upton te bieden heeft. Maar wat ik wilde weten’ – hij zet zijn woorden kracht bij met een geheven wijsvinger – ‘is wat Upton u te bieden heeft. En dat heeft u me nu verteld. Een nieuwe start. Dank u, meneer Acton. U kunt binnen een paar dagen een brief van ons verwachten.’

We staan allebei op, en Frobishers opluchting blijkt duidelijk uit de manier waarop hij zijn logge lijf strekt. Ik bereid me voor op zijn klamme, krachtige handdruk. Als hij me loslaat zegt hij plotseling: ‘Wat was ook alweer uw eerste parochie? Waar u direct na de oorlog heeft gewerkt?’

Hij weet donders goed dat mijn eerste parochie Alver Shore was, een zwaar toetakeld havenstadje aan de kust van Hampshire. Gehoorzaam noem ik de naam nogmaals.

‘Ah, ja. Ligt dat niet in de buurt van Upton? Een half uurtje rijden, toch? Ik zeg dit alleen vanwege de nieuwe start die u wilt maken. Je zou ook kunnen zeggen dat u hiermee juist terug bij af was.’

Alver Shore. Een plaatsje met volgepakte bakstenen rijtjeshuizen die door bommen in puin zijn gelegd – krioelende kinderen in de kraters. Uitgemergelde jonge moeders die schrobden en baktten en de kolen naar huis sjouwden, om ’s avonds tijdens het sokken stoppen door slaap te worden overmand. Oude mannen, hun rug gekromd tegen de zeewind, wroetend in de zwarte modder van de haven, op zoek naar kokkels en mossels ter aanvulling van het gezinsdieet, dat grotendeels uit brood, aardappelen en frisse lucht bestond.

‘Het Alver Shore van 1946,’ zeg ik met een lachje, ‘is een heel ander verhaal dan het moderne Upton van 1974.’

‘Een heel ander verhaal. Maar natuurlijk.’ Hij laat een vreemd, ver-

ontrustend lachje horen. ‘Ik moet zeggen, meneer Acton, dat heeft u bijzonder goed verwoord.’

Het begon op een avond, begin mei, nog geen drie maanden geleden.

Het laatste licht sijpelde uit de avondhemel en ik zat aan mijn bureau een preek te schrijven bij kaarslicht, iets wat ik me in de tien jaar na Yvettes dood had aangewend omdat het vlammetje de wereld, al was het maar een uurtje, zo effectief in de schaduw liet verdwijnen. Een paar dagen eerder had ik afscheid genomen van mijn zoon Tom, die, nadat hij zijn eerste jaar aan de universiteit had afgerond, naar Frankrijk was vertrokken voor een hele zomer fruit plukken en rondreizen. Ik was inmiddels helemaal gewend aan Yvettes afwezigheid in bed en vond het zelfs al normaal dat mijn studerende zoon steeds minder vaak langskwam, maar die avond maakte het huis wel een heel verlaten indruk. Terwijl ik daar met mijn pen in de hand beschut in het koesterende kaarslicht zat, viel mijn oog op het laatste nummer van de *Church Times*, dat nog net binnen de lichtkring lag; mijn blik gleed over de kolom met vacatures en bleef rusten op de frase ‘landelijke parochie, Hampshire’. Het drong toen niet eens echt tot me door.

Maar later die avond, toen ik mijn gebruikelijke gebeden zei voor het slapengaan, voelde ik een zekere spanning in mijn binnenste, ik voelde iets trekken – of was het duwen? Kwam het van buitenaf of was ik degene die iets zocht? Ik wist het niet zeker. De volgende ochtend had dat gevoel zich samengebald tot een dermate dringende boodschap dat ik er wakker van werd.

Het is tijd om te gaan.

Tom en ik waren blij geweest dat we na het verlies van Yvette in Fulbrook konden blijven. Dat industriestadje op een half uurtje van Bristol was het enige thuis dat Tom ooit had gekend. Hij was tien toen zijn moeder overleed – we hadden het allebei nodig om ons vast te klampen aan de slingerende reddingssloep van de vertrouwde omgeving en de dagelijkse sleur. Inmiddels was hij een uit de kluiten gewassen rugzakstudent met een heel leven dat zich aan hem openbaarde in Norwich, aan de andere kant van het land, waar hij soepel het trappetje van de National Express-bus op was gesprongen. Hij had

Fulbrook niet meer nodig. En opeens, ondanks alle herinneringen, wapenfeiten en hechte vriendschappen, gold dat nu ook voor mij. En dat allemaal vanwege die alarmerende, bijna dierlijke drang die zich op die stille avond vanuit de kaarsvlam had gemanifesteerd. Ik kon het zelf niet eens echt verklaren, laat staan dat ik het aan mijn aartsdiaken kon uitleggen. *Nou ja, ik zag toevallig die advertentie, en eh... diezelfde avond kreeg ik ineens zo'n gevoel...*

Dat zou op Frobisher weinig indruk hebben gemaakt.

Twee weken na het sollicitatiegesprek arriveert er een smalle witte envelop waar in strenge zwarte blokletters op staat: AAN DE ZEEREERWAARDE HEER JAMES ACTON.

8 augustus 1974

Geachte heer Acton,

Het doet mij genoegen u te kunnen mededelen dat uw sollicitatie naar het ambt van pastoor van de anglicaanse Sint-Peterskerk in de parochie Upton en Barrow End, die valt onder het bisdom Winchester, succesvol is geweest.

Wij verwachten dat u uiterlijk op de eerste oktober van dit jaar een aanvang maakt met uw werkzaamheden.

Alle noodzakelijke documenten zullen u in de komende week apart worden toegezonden.

Met vriendelijke groet,

*Ronald Frobisher
aartsdiaken*

Ik ben, zoals mijn kapelaan Rick dat zegt, 'perplex'.

Een maand later heeft Fulbrook een nieuwe pastoor gevonden. Hij is jong, buitengewoon opgewekt, speelt gitaar tijdens zijn diensten en houdt van bergbeklimmen. De mensen die bij deze keuze betrokken waren, zijn allemaal bijzonder met zichzelf ingenomen. Ik bemerk een

zekere gêne: nu de teerling eenmaal is geworpen willen ze graag dat ik ga, al hun vriendelijke woorden ten spijt.

Op een dag, half september, ben ik haastig aan het inpakken als er nog een belangrijk poststuk wordt bezorgd. Het is een ansichtkaart uit Cahors: de bogen van een middeleeuwse brug boven een brede rivier onder de Zuid-Franse zon. Maar de postzegel is Engels.

Ha pap. Ben weer in het land. Net verhuisd naar huis in Norwich. 12 minuten fietsen van de uni. Het was hard werken met die wijnstokken maar heb wel poen en 'n stoer kleurtje! Heb nu ook telefoon maar vorige huurders hebben rekening niet betaald >> word misschien binnenkort afgesloten. Dus bel me gauw!!

Een telefoonnummer, en dan: *Liefs, Tom.*

Ik draai het nummer meteen. Eigenlijk zou ik me moeten bezighouden met de bijbelstudiegroep die over een paar minuten op de stoep staat, maar ik kan het niet laten.

De beltoon stopt. 'Allô?' De stem is jong, Frans en vrouwelijk. 'Wat kan ik voor u doen?'

'Eh,' antwoord ik verschrikt. 'Kan ik Tom Acton spreken?'

'Ogenblikje. Ik zal hem halen.'

Een krakerig, frommelig geluid, en een heleboel schor keelgeschraap. Dat klinkt niet alsof de jonge vrouw erg ver hoeft te lopen om hem te vinden.

'Hallo?' zegt mijn zoon met een lager, heser stemgeluid, maar nog steeds duidelijk herkenbaar.

'Tom, lieverd!' barst ik los. 'Je bent er weer!'

'Pa!'

Een uitroep van vreugde. Mijn hart zingt.

'Bel ik gelegen?' vraag ik, nog steeds glimlachend.

'Dat was Florence,' zegt die hese jongeman van mij. 'Ze... ze is mijn vriendin.'

'Ze heeft uitstekende telefoonmanieren.'

'Ja. Dat was ook het eerste wat mij opviel.'

'Tom...' Ik hoor de voordeur opengaan en er klinkt geroezemoes in

de hal. Rick laat het bijbelgroepje binnen. ‘Terwijl jij weg was heb ik... heb ik besloten uit Fulbrook weg te gaan.’

‘Weggaan? Pa, gaat het wel goed met je? Je bent toch niet uit het ambt ontzet omdat je het zilver hebt gestolen?’

‘Nee, ik heb een nieuwe parochie. Een dorpje in Hampshire, het heet Upton.’

Hij blaast langdurig zijn verbazing uit in de hoorn. ‘Hampshire, dat is mijlenver... dat is een andere ding, toch?’

‘Een ander bisdom, ja. Ik ga over een paar weken verhuizen.’

Stilte. Achter hem hoor ik het gedempte, dringende stemgeluid van Florence.

‘Pa,’ zegt hij uiteindelijk, ‘wij moeten er nu vandoor... Maar hoor eens, het semester begint pas in oktober. Ik kan je komen helpen. Als jij me ophaalt in Southampton rijden we samen naar je nieuwe huis. Je hebt mij tenslotte ook geholpen.’

Hij bedoelt toen we naar de universiteit van East Anglia reden, een jaar geleden, aan het begin van zijn eerste semester. Vierhonderd kilometer naar het oosten met een glanzende theeketel en een gloednieuw dekbed in de kofferbak. Ik was helemaal voor dekens, maar hij wilde per se een dekbed. Blijkbaar had niemand meer dekens.

‘Dat is heel aardig van je, Tom...’

‘Toe nou, pa. Dat is wel het minste wat ik kan doen.’

Plotseling genereus. We zijn nu twee mannen, begrijp ik. Gelijken.

Tegen het einde van mijn tijd in Fulbrook verzamel ik mijn vrienden en collega's om me heen en ontkurk een heleboel flessen wijn. Ze vertrekken laat, enigszins aangeschoten, met een stortvloed aan lieve woorden en omhelzingen. ‘Je bent een hondsvot, James,’ zegt een dierbare vriendin met wilde haren, terwijl ze me zachtjes en met rinkelende armbanden tegen mijn borst stompt. ‘Echt een hondsvot, om ons allemaal zo in de steek te laten.’

‘Van in de steek laten is geen sprake, Maureen,’ antwoord ik lachend, omdat de parochie in zulke veilige handen is.

‘Jazeker wel,’ zegt ze, waarna ze het pad af wankelt.

De avond voordat ik Tom in Southampton tref, laad ik met hulp van Rick en een stel potige parochianen mijn spullen in een gehuurde ver-

huiswagen. We beginnen met de onhandigste objecten. Het is me nogal een klus.

‘Wat een rotting,’ zeg ik tegen Rick, terwijl we de bank over de vloer van de vrachtwagen schuiven. ‘Ik kan me niet herinneren dat hij zo zwaar was toen ik hierheen verhuisde.’

Hij grijnst. ‘Banken worden zwaarder in de loop der jaren. Dat weet toch iedereen.’

Het laatste wat de vrachtwagen in gaat is een gigantische leren leunstoel. Ricks ogen zien rood achter zijn brillenglazen.

‘Ik weet nog dat ze altijd een dutje deed in deze stoel,’ zegt hij. ‘Voor dat ze bedlegerig werd. God zegene haar.’

Ik sluit mijn ogen en krijg ineens een visioen van een hete woestijnhemel en een vrouw, heel jong nog, die over het stenige zand naar me toe loopt. ‘God zegene jóú, Rick,’ zeg ik.

2

Yvette 8 januari 1964

Hij hield mijn hand vast in het stof. Dat was de eerste keer dat hij me aanraakte.

Elke keer als het gebouw schudde, viel er meer kalk van het plafond. Mijn ene hand lag op de schouder van mijn zus en James hield mijn andere vast. Bij elke bom die neerkwam verstevigde hij zijn greep.

Hij had daar helemaal niet moeten zijn.

Natuurlijk kenden James en ik elkaar toen al. Maar dit hand-vasthouden, in angst en duisternis, moet eerst worden genoemd. Dat maakte zo'n indruk! Terwijl ik dit schrijf, zo lang daarna, proef ik het stof weer op mijn lippen.

Ik zei dat James daar niet had moeten zijn. Maar het was april 1942, en er bevonden zich maar bijzonder weinig mensen op de plek waar ze hadden moeten zijn. Half Alexandrië was naar het platteland gevlucht vanwege die ondraaglijke bombardementen, en in hun plaats kwamen massa's vreemdelingen van allerlei pluimage, zowel militairen als burgers. Mijn moeder wrong voortdurend haar handen. 'Ik kan heel wat hebben,' riep ze dan uit, 'maar dit zootje ongeregeld is gewoonweg niet te harden!' Ik moest erom lachen. Alsof sociale ont-heemding het ergste gevolg was van de gevechten.

Mijn spot deed Maman niets. Als het geen oorlog was geweest, beweerde ze, zou mijn zuster Célia met een aardige, vertrouwde, Franssprekende jongeman uit een Levantijnse zakenfamilie als de onze zijn neergestreken, bij voorkeur in een villa in Cleopatra, hetzelfde lommerrijke deel van Alexandrië waar mijn ouders woonden,

zodat zij – Maman – alleen maar de hoek om hoefde om haar te bezoeken. Célia zou haar kinderen Maurice, Philippe en Lucette noemen, ze zouden allemaal samen naar de mis gaan en alles zou eeuwig zo blijven.

Maar Célia had dit scenario verstoord. Ze was in 1940 zwaar en reddeloos verliefd geworden op Peter Ingram, een Britse Hurricane-piloot van het 274e squadron. Nu, twee jaar later – tot nog toe had Peter de oorlog overleefd – ging ze met hem trouwen.

Mijn ouders waren enorm gespannen. Maman kwam geen dag door zonder huilbui en mijn vader zat de hele avond te kettingroken, terwijl er midden op zijn voorhoofd een dikke, zorgwekkende ader klopte. Ze waren zeer gesteld geraakt op Peter, snap je, na die eerste schrik. Maman huilde omdat ze elke nacht droomde dat hij doodging – bepaald geen denkbeeldig scenario, maar onder deze omstandigheden was dit volkomen nutteloos. Papa rookte om dezelfde reden. Al was hij wel van mening dat Célia met Peter een allesbehalve rampzalige keuze had gemaakt, mits Peter uiteraard in leven bleef. Mamans familie woonde al eeuwen in Egypte, maar die van Papa was pas tachtig jaar geleden uit Sidon overgekomen, en hij was zich bewust van de veranderlijkheid der dingen. ‘Jij denkt dat alles eeuwig zo doorgaat voor mensen zoals wij,’ zei hij altijd tegen haar toen ik nog klein was. ‘Alsof Alexandrië een oude tante is die elk voorjaar met Sham El-Nessim opduikt, met schalen vol eieren voor de picknick, terwijl ze met een geheven vingertje tegen de jongeren zegt: *Haha, jullie dachten vast dat ik al dood was*. Maar ooit komt er een eind aan. Let op mijn woorden.’

En Papa had gelijk gekregen. Er was een einde aan gekomen. Alexandrië, *Alexandrie*, waarmee ik de stad van mijn jeugd bedoel, bestaat alleen in het verleden. Célia en Peter vertrokken naar Australië, James en ik naar Engeland, Maman en Papa naar Nice. In 1952 waren we allemaal weg, hadden we allemaal ons leven (en ons geld, laten we het geld niet vergeten) in eigen hand genomen en de sprong gewaagd. We waren geland in vreemde landen, hadden ons daar geworteld, hielden van elkaar, en de jongeren kregen kinderen.

Liefde en kinderen. Dat zijn de belangrijke zaken. En niet opgeven.